

ŠKOLY V ABERTAMECH V PRUBĚHU PĚTI STOLETÍ (1529-2006)

DIE SCHULE ABERTHAMS IM LAUFE DER FÜNF JAHRHUNDERTE (1529- 2006)

Historie Abertam bývá spojována hlavně s hornictvím – v 16.století tu byla bohatá těžba stříbra, ve 20.století uran a od pol.19.st. se proslavily rukavičkářstvím . Po celých pět století ale byly v Abertamech i školy, a to nejen základní obecné, ale i učňovské, střední všeobecně vzdělávací i odborné. Počtem škol, učitelů i žáků i stávajícím množstvím školních budov jsou Abertamy jako horská obec výjimečné.

16.století. V době luteránské reformace vznikaly v Sasku a v Čechách tzv. **kantorie** – městská zařízení, kde kantoři (Schulmeister) působili spolu s evangelickými faráři jako pedagogové. Vyučovací jazyk byla němčina a latina Cílem reformační školy byla zbožnost (pietas) a výřečnost (eloquentia), předměty : katechismus,trivium (čtení, psaní, počty), sborový zpěv a hudba.Abertamy od svého vzniku v letech 1525-1529 byly pod magistrátem jáchymovským. Zde byla v té době vynikající humanistická latinská škola evropské úrovně.*(Kol.autorů :, Jáchymov v době Georgia Agricoly, Sasko, Česká republika, 1994)*

1534 byl v Abertamech postaven první dřevěný kostel luteránské církve s farou a školou.. Prvním z Jáchymova dosazeným kantorem byl Kurt Balden. (do r. 1562), po něm 6 let Andreas Kreutzinger. Třetí abertamský kantor Augustin Rappolt (1568-1570) působil před tím v Jáchymově a tam vyučoval mimo **trivium** i tzv. **artes liberales** (geometrie, aritmetika, gramatika, dialektika,rétorika, astronomie a musica) Z té doby pochází i vzácný *rukopis abertamský : Arcana arcanorum*,. alchymistický spis v latině a staroněmčině s řeckými alchymistickými značkami.Čtvrtý kantor Wenzel Huber z Annabergu (1575-1577) působil jako farní písař. Kantor Elias Steiniger působil v Abertamech 37 let (1583-1630) a byl zároveň seřizovačem kostelních hodin. Nepřetržitý seznam všech abertamských kantorů až do r.1938 je uveden v almanachu učitelů J.Rödiga a Ed.Porkerta z r.1938: *Abertham u.seine Schule*

17.století : Abertamy poznamenány opakovanými morovými epidemiemi,(1599-1600,1607,1613,1626,1633, drancováním vojsk během třicetileté války, zestátěním dolů a vysídlením luteránského obyvatelstva .

1624 vyšel císařský zákaz protestantské víry v říši Habsburků. Abertamy byly i nadále tvrdošijně luteránské a staly se útočištěm mnoha pronásledovaných pro víru.

1635 byli teprve vykázáni luteránští duchovní z Abertam. Škola se přestěhovala do vyprázdněné fary. Žáků bylo velice málo, z r.1607 je zachována stížnost abertamského kantora, že se kluci raději „žení“ než chodí do školy. Poslední luteránský kantor Christian Dittrich byl donucen vzdát se svého postu až v r.1668, kdy Abertamy byly připojeny jako farnost ke katolickému Božímu Daru a nastává hromadné vysídlení občanů Abertamských do sousedního Saska.

18.století : 1713 zřízena v Abertamech filiální fara se školou, stále ještě triviální, přibyl katolický katechismus. Děti se učily „ modlit, odříkávat z paměti Bibli, modlit růženec a solmisovat. „(Rödíg, Porkert, 1938)

1756 byla na západní straně fary přistavěna dřevěná školní bouda s jedinou třídou. 28.10.1756 ji farář vysvětil jménem sv.Edmunda. Tzv. Kellerhausl vedle fary byl až do 20.st.pozůstatkem této školy.

1776 vydala císařovna Marie Theresie zákon o povinné školní docházce v říši Habsburků. vídeňských.

1790 měla abertamská škola 172 školou povinných dětí a jediného učitele v jedné třídě.

1773-1829 působil v Abertamech 56 let první učitel pedagogicky vzdělaný na učitelském ústavu v Praze Franz Mittag, který se mj.přičinil o vznik školy na Hřebečné v r.1815

19.století : 1820 bylo v Abertamech 313 školou povinných dětí, jediná školní místnost a jeden učitel se dvěma učitelskými pomocníky.

1835 dvojtřídky, vyučovalo se i v domě čp.147 vedle kostela

5.8.1838 slavnostně vysvěcena **obecná škola** na náměstí čp.2
z nadace *pí.Evy Buchholz*

1848 škola trojtřídní. **Volksschule Abertham** – Národní škola
Abertamy. Vyučovací jazyk nadále němčina, předměty psaní, čtení,
počty, náboženství, prvouka, zpěv a hudba.

14.5.1869 vyšel nový říšský zákon o převodu škol ze správy církve na
obce a volené školské komise při radnicích. Povinná šk.docházka byla
od 6 do 14 let.

1870 byla zřízena v Abertamech **školní knihovna** pro děti

1873 škola čtyřtřídní

Od r.1883 vystavovala Národní škola Abertamy propouštěcí
vysvědčení po 5 letech šk.docházky s těmito předměty : náboženství,
čtení, psaní, pravopis, spisovná řeč, počty s geometrií, přírodopis,
zeměpis, a dějepis, kreslení, zpěv, žen.ruč.práce a chlapec.tělocvik..
Známky z mravů (4 stupně), ze znalostí 5, z píle 4.

1.4.1886 schválena obecní radou 6.třída – 5.post.ročník byl rozdělen
na chlapeckou a dívčí

1886 – 1907 jedna třída v budově tehdejší abertamské .radnice v čp.
22. (nyní Klub)

Od r.1890 změna školního roku: začátek od 16.září ,konec
31.července – do té doby

od 1.října do 15.srpna.1894 byla 4.tř. s 97 dětmi rozdělena , učebna
v domě čp.107.

Jeho majitel Barnabas Zenker, výrobce rukavic ,byl už v té době
mistrem odborného učňovského výcviku v Abertamech, výuční listy
vydával cech **rukavičkářů** (Genossenschaft der Handschuhherzeuger
u.Glacederfärber in Abertham.)

20.století: 29.5.1906 byla výnosem Ministerstva kultury a vyučování schválena dvouletá **Všeobecná pokračovací odborná škola – Allgemeine Fortbildungsschule** pod vedením ředitele Johanna Kippenhahna, mistr odb.výuky byl Karl Slapnička, učitelé Johann Hammer a Emanuel Goppold.. Měla hned 45 žáků.

29.září 1907 byla slavnostně otevřena **nová třípatrová secesní budova školy čp.3** – Volksschule und Burgerschule. .Měla 11 tříd, 6 rozdělených, s 551 dětmi. V této škole byla i odborná výuka paličkování.

1916 obecná škola v Abertamech se 640 dětmi – sedmitřídní . Škola paličkování byla i při škole na Hřebečné Předměty : náboženství, psaní, čtení, mluvnice, počty s geometrií a zpěv.. Znamky z mravů, znalostí, píle a úpravy písemných prací byly pětistupňové.

13.6.1919 po 1. svět.válce přišla i do Abertam tzv. Hooverova pomoc Ameriky válečným dětem. Dostávaly zdarma ve škole silnou polévku a kakao. až do r.1921

5.11. 1921 byla slavnostně zahájena **měšťanská škola** v Abertamech, do které byla převedena 5.tř.zákl.školy. Počet žáků na obou stupních byl 342

Od 1.9.1925 byla základní škola opět pětitřídní, počet dětí 189 (poválečné slabé ročníky)

Od r. 1920 nadále v Abertamech existovala **Všeobecná pokračovací odborná škola** (Allgemein-Gewerbliche Fortbildungsschule a její odborné učňovské zařízení (Fachlicher Fortbildungsschule fur das Handschuhmacher Gewerbe in Abertham). Předměty : obchodní počty, obchodní právo, kalkulace, vedení účtů, odborné kreslení, občanská nauka, teorie řemesla, odborná praxe. Ředitelem byl Johann Kippenhahn, učitelé Adalbert Richter, Josef Rödiger, p.Weikert, p.Prokop, p.Schutz, p.Grimm a další). Škola dosáhla evropské úrovně, žáci i ze zahraničí (Švédové) .

Odborná škola rukavičkářská a jirchářská fungovala ještě 4 roky po válce pod vedením ředitele Jaroslava Bebra., který ji 7.6.1949

předal řediteli Národní školy v Abertamech. Část zařízení byla odvezena do Základní odborné školy I .v Karlových Varech v r.1949.

1938 -1944 vznikla v Abertamech **první mateřská školka** v domě vedle odborné školy v čp.256(nynější družina). Byla polodenní, pro děti se nevařilo.

V r.1944 tedy byly v Abertamech 4 školy : mateřská, národní, měšťanská, pokračovací obchodní a odborná rukavičkářská. Pak následovaly pro německé děti dlouhé školní prázdniny od zimy 1944 do jara 1946.

Po roce 1945 byla v Abertamech ustavena česká Správa škol pod dohledem Karla Raymana.

15.5.1946 zahájena slavnostně **česká Národní škola v Abertamech** v budově měšťanky v čp. 3, která obsahovala zařízení 7 tříd, dvou kabinetů, sborovny, rádio, dvě pianina, harmonium, psací stroj Underwood a vkladní knížky . Byla přejata Místním národním výborem v Abertamech od Fondu národní obnovy.

Tam zůstala do 1.9.1949 Počet tříd v r.1947 -2,1947-1948 3, od r.1949 už pětitřídní čp.425, kde je dosud Počty dětí 76 – 168.

V současné době je pětitřídní **Základní škola v Abertamech** ve správě Obecního úřadu v Abertamech.

Ředitelé Obecné školy v Abertamech od r.1946: Rayman, Chýlová, Šumavský, Gregor, Kunášek, Vavruška, Hluchý, Frýzek, Fojt, Fridrich, Havlová, Malý, Vondráček, Jordánová, Vimr, Mgr.Doležalová a současná ředitelka Mgr.Dana Frýzlová.

Od r.1946 fungovala **česká Mateřská školka** Abertamy, nejprve rovněž pod správou K.Raymana ve vile čp.161, který ji 1.4.1950 předal ředitelce Ludmile Vališové.Od r.1964 je MŠ v čp.315.

Přístavba školky z r.1986 trvala rok a 7 měsíců, kdy byla školka provizorně umístěna v ubytovně Pionýr na Vítězné ulici..Ředitelky

MŠ : pí.Borková, Anna Nolčová, Anežka Eklová, Alena Černá, Alena Eklová dosud. Mateřská školka nyní se 3 třídami, výborně prosperuje..

1.9.1959 po zrušení dvou učilišť v Horní Blatné a Přísečnici vzniklo **Lesnické odborné učiliště**. Abertamy se lo4 žáky v dvouletém učebním oboru lesař. Nejprve sídlilo v čp.27 a 28, s učebnami v čp.3, pak ředitelství ve vile v čp.286. Další učebnu zřídilo LOU v r.1964 v čp.31 a v r.1996 ještě i ve staré škole na náměstí v čp.2. V r.1964 mělo LOU 156 učňů, nejméně v r.1971 – 34 učňů.

V 80.letech 100-115 učňů. Od zač.90.let jako **Střední odborné učiliště, Odborné učiliště a Učiliště**, cca 100 žáků ročně.

V r.2000 nabízelo výuku ve 4 oborech : 3letý obor : Mechanisátor lesní výroby, Mechanik opravář lesních strojů a zařízení,

2 letý obor : lesní výroba a pěstební a lesnické práce.

Ubytování učňů bylo v internátě pod dohledem vychovatelů.

Ředitelé : Jaroslav Vaic, Ing.Lubomír Ekl, Ing. Jiří Štěch, Vratislav Vítek a Mgr.Jarmila Štěchová.

Za 47 let existence této vyhlášené abertamské školy jí prošlo na 1500 žáků, na 50 mistrů odborného výcviku, 10-15 učitelů a učitelek, na 30 vychovatelů a asi 60 abertamských občanů zde postupně našlo zaměstnání (v účtárně, údržbě, kuchyni, kotelně, strojovém parku a j.)

Ke 30.6.2006 bude učiliště rozhodnutím Krajského úřadu v Karlových Varech zrušeno.. a obci po něm zbude několik velkých školních objektů.

Prameny : Josef Rödiger a Edmund Porkert : Abertham u.seine Schule. Vejprty 1938, 68 str.
Alexandr Wüst : Fünfundzwanzig heitere Geschichte aus Abertham, 1938

Josef Rödíg : Von der Gründung unseres Dorfes bis zum Ausbruch des Weltkrieges. Rukopis z r.1938

Josef Rödíg : Das wirtschaftliche Leben in unserem Dorf – Rukopis z r.1938

Ferdinand Geutner : Erinnerungen - 1995

Kol. autorů : Jáchymov v době Georgia Agricoly. Sasko, Česká republika, 1994

Kroniky Základní školy v Abertamech (od r.1946)

Kroniky Mateřské školky v Abertamech (od r.1964)

Kronika SOUL v Abertamech od r.1959

Rudolf Kokrhel : Zpráva o Lesnickém odborném učilišti v Abertamech ke 30.výročí vzniku.1989
Obecní kronika (pí.uč.Stanislava Valachová) od r.1989

Poděkování patří především pánům učitelům J.Rödígovi a Ed.Porkertovi za jejich podrobný almanach z r.1938 i za dějiny Abertam psané rukou..

Panu Ferdinandu Geutnerovi děkuji za laskavé poskytnutí písemností o dějinách Abertam, Gehardu Kraklovi za zapůjčení publikace z r.1938 o Abertamských školách, vysvědčení a za pečlivou recenzi elaborátu, Pavlu Schreiberovi za poskytnutí starých školních vysvědčení a jiných dokumentů .

Za cenné vzpomínky na školy v Abertamech dále děkuji paní Gertrud Luhneové roz.Krakl, panu Franzi Beerovi, paní Francisce Maškové geb.Pfob. Zesnulé paní učitelce Francisce Holnové geb.Wagner děkuji za to, že mě naučila číst a psát starým německým písmem a pomohla s překlady knížky A.Wüsta.

Za spolupráci na dějinách českých škol v Abertamech děkuji paní učitelce Valachové, která vlastní bohatý archiv zápisů s záznamů

z poválečné doby, paní učitelce Veronice Lakatošové, Mgr. Magdě Modesové, ředitelkám Mgr. Doležalové, Mgr. Štěchové, Mgr. Frýzlové s Anežce i Aleně Eklovým za poskytnutí školních kronik a recense elaborátu.

PhDr Kláře Hůrkové vděčíme za fotografie škol a za překlad článku do němčiny.

V Abertamech, Velikonoce 2006 – archiv AAA